Gemeente Amsterdam

Infokrant Marineterrein

Praat mee!

Praat mee over de toekomst van het Marineterrein. Dit najaar start de inspraak over de conceptnota van uitgangspunten.

September 2021

Inhoud

Reacties en meningen
- Alle reacties uit de consultatie op een rij, bewoners en betrokkenen aan het woord.

Wat is er gedaan met de reacties uit de consultatieronde?
- Zie alle aanpassingen in beeld.

De conceptnota van uitgangspunten in het kort
- Een samenvatting van de belangrijkste punten.

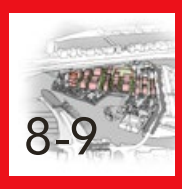

Wat gebeurt er nú op het Marineterrein?
- Lees hier de recente ontwikkelingen.

Proces en inspraak
- Wat is geweest en hoe verder?

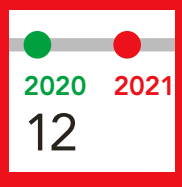

Let op: commissievergadering op woensdag 8 september!

De koers van de conceptnota wordt – onder voorbehoud – besproken tijdens de commissievergadering Ruimtelijke Ordening op woensdag 8 september 2021. Deze is te volgen via: amsterdam.raadsinformatie.nl

Steeds meer (en steeds jongere) Amsterdammers hebben het Marineterrein ontdekt.

Beste buurtgenoot,

Het afgelopen jaar is de gemeente in gesprek geweest met omwonenden en betrokkenen over de toekomst van het Marineterrein. De consultatie was bedoeld om alle wensen, belangen, kennis en ambities in beeld te brengen en deze zo goed mogelijk te verenigen in de nota van uitgangspunten. In deze krant leest u de reacties uit deze consultatieronde – en welke van invloed zijn geweest.

Aan de oproep om aan de consultatie mee te doen, is uitgebreid gehoor gegeven. Aan de vijftien onlinebuurtgesprekken deden 120 geïnteresseerden mee. Er zijn bijna 90 onlinereacties binnengekomen. Aanvullend hierop zijn er gesprekken gevoerd met zes verschillende (buurt)organisaties op en rond het Marineterrein. Tot slot heeft de wethouder gesproken met een delegatie van bewoners.

Herontwikkeling

Wat blijkt, is dat vele Amsterdammers het gebied hebben ontdekt, nadat het in 2015 steeds verder werd opengesteld in aanloop naar de herontwikkeling. De komst van innovatieve bedrijven en instellingen hebben het terrein een nieuw gezicht gegeven. In de toekomst wordt het terrein verder ontwikkeld tot een innovatiegebied waar gewerkt, geleerd én gewoond wordt. Als kader voor de nieuwe ontwikkelingen stelt de gemeente – samen met het Rijk – een projectnota op. Belangrijk onderdeel van de projectnota is de nota van uitgangspunten: hierin staan op hoofdlijnen de ruimtelijke en programmatische uitgangspunten voor de toekomstige inrichting en het gebruik van het gebied.

Een dynamisch & innovatief gebied

Het Marineterrein wordt ontwikkeld tot een gebied waar innovatie hoog in het vaandel staat. Er wordt samengewerkt aan oplossingen voor vraagstukken waar de stad mee te maken krijgt. Ontmoeting en ideeënuitwisseling vormen een uitgangspunt; op pagina 6 en 7 leest u een samenvatting van de voorgestelde uitgangspunten voor de toekomstige ontwikkelingen. De koers van de conceptnota van uitgangspunten is te downloaden via **www.amsterdam.nl/marineterrein.nl**

Woord van wethouder Everhardt

Samen met het Rijk is er de afgelopen tijd hard gewerkt aan de nota van uitgangspunten voor het Marineterrein. Het concept ligt er nu en is samengevat in deze krant.

De gesprekken met buurtbewoners, ondernemers en betrokkenen hebben veel waardevolle ideeën, meningen en informatie opgeleverd. Duidelijk is dat het Marineterrein in zijn huidige tussenvorm een plek heeft veroverd in de harten van veel omwonenden. Het unieke karakter van het terrein, met zijn historische structuren en het groen, wordt zeer gewaardeerd. De zorg bij een groep omwonenden is dat dit karakter met de ontwikkeling van het terrein verloren gaat, dat het te vol wordt. Hierover ben ik zelf met een vertegenwoordiging van de bewoners in gesprek gegaan. Het bleek een ingewikkelde opgave om alle verschillende belangen en wensen van de omgeving, gemeente en het Rijk voor deze bijzondere plek af te wegen en met elkaar te verenigen. Maar met deze conceptnota van uitgangspunten lijkt dat gelukt.

De toekomst van het Marineterrein

Reacties en meningen

Per buurt zijn er gesprekken gevoerd met omwonenden, ondernemers en gebruikers over de toekomst van het Marineterrein. Dit leverde verschillende inzichten op. Zo is het terrein voor bewoners van de Nieuwmarktbuurt een belangrijke ontmoetingsplek. Deelnemers van de Kadijken en de Plantagebuurt waarderen het Marineterrein vooral om de ruimte, het groen en de rust. Bij de bewoners van de Museumhaven ging het gesprek met name over de brug richting de NEMO-pier. Kattenburgers riepen op een harde grens tussen het Marineterrein en Kattenburg te voorkomen en kwamen met eigen uitgangspunten vanuit de buurt. Bewoners van de Piet Heinkade zien het Marineterrein letterlijk als hun uitzicht en willen graag een ontwikkeling met veel meer aaneengesloten groen. Ze missen vooral een groen park in dit deel van de stad. Op deze pagina's vindt u een overzicht van alle reacties per onderwerp; in de interviews vertellen vertegenwoordigers uit de omringende buurten, de klankbordgroep, de community en de Museumhaven over hun wensen, visies én zorgen.

Michael van Bergen spreekt namens de klankbordgroep Marineterrein die de gemeente adviseert over de communicatie. "Als klankbordgroep vinden wij het toch mager als we zien wat er met onze input is gedaan."

"Neem de eerste informatiekrant", vervolgt Michael. "Die ziet er gelikt uit, maar als je de opsmuk ervan afhaalt en puur feitelijk bekijkt wat er écht gaat gebeuren, krijg je toch een ander verhaal. Zo wordt er gesproken over 'smalle' straten met gebouwhoogtes tot wel 50 meter. Het krijgt een totaal andere sfeer dan de direct omliggende buurten, waar de bebouwing gemiddeld lager is (meestal 15 meter) en de straten breder. De hoogtes en dichtheid van de bebouwing sluiten niet aan bij hoe het gebied nu gewaardeerd en gebruikt wordt. Wij vragen dan ook om deze verdichting in een maquette weer te geven om de buurten goed te informeren, maar het blijft dan bij sfeerimpressies die niet echt representatief zijn voor de plannen. Ook wordt er gesproken over woningen van 4 meter hoog, in plaats van de gebruikelijke 3 meter – dat is een verschil van 25 procent extra hoogte. Wat gebeurt er met de extra ruimte wanneer de woningen toch drie meter hoog worden? Komen er dan extra woningen, of wellicht beter, lagere gebouwen en meer openbaar groen? Ook die kritische vragen komen er slecht doorheen. Daardoor krijgen we soms het idee dat er een tweede agenda is."

Nauwere samenwerking

"Er is meer te halen uit de klankbordgroep. Gebruik de kennis uit de buurt! Wij zouden een brug kunnen slaan tussen enerzijds de ambitie van de gemeente en anderzijds de zorgen uit de buurt, maar zoals het proces nu is ingericht, missen we deze kans. Wel is er hoop: zo verliep het gesprek met de wethouder op zich goed. In het gespreksverslag vonden we dingen terug zoals meer aaneengesloten groen. Wat ook meegenomen is, is onze zorg over de hoge gebouwen en de geluidoverlast in de Kattenburgerstraat."

Stedenbouwkundig raamwerk

- Het stedenbouwkundig raamwerk lijkt erg dicht en vol bebouwd. Er is te weinig ruimte voor groen.
- Er zijn zorgen over wind en tocht, vanwege de lange rechte straten en hoge bebouwing.
- Onderzoek of je elders in de stad meer kan verdichten zodat het Marineterrein minder vol bebouwd hoeft te worden.
- De stedenbouwkundige opzet is recht toe recht aan. Een afwijkende of organische opzet past meer bij het gebied en is innovatiever.
- Het plan is sympathiek. Het had veel dichter bebouwd kunnen worden dan het raamwerk nu laat zien.
- Er zijn zorgen om de hoge bebouwing, met name aan de Kattenburgerstraat.
- De bewoners uit Kattenburg benadrukken dat voorkomen moet worden dat Kattenburg letterlijk en figuurlijk in de schaduw komt te liggen van het Marineterrein. Letterlijk vanwege de hoogbouw, en figuurlijk door een wijk voor de '*hip en happy few*' te maken.
- De bewoners van de Dijksgracht en Piet Heinkade uiten hun ernstige zorgen over hoogbouw. Er zijn met name zorgen over bezonning, uitzicht en mogelijke geluidsoverlast door weerkaatsing van het spoorgeluid over het water door de nieuwe bebouwing.
- Het gebied heeft een rijke historie. Benut deze door dit terug te laten komen in de stedenbouwkundige structuur en architectuur.
- Een goede mix aan bebouwingstypen en functies wordt ondersteund en gewaardeerd.

Behoud groene karakter

- Tussen de bebouwing is groen aanwezig. Mogelijk komt dit onvoldoende tot zijn recht door de hoge bebouwing, met name in de straten.
- Er is een wens voor meer groen. De zorg is dat in de plannen van de gemeente juist een gebrek is aan aaneengesloten groen, terwijl het terrein nu door veel omwonenden wordt gebruikt als park. Daarom wordt de oproep gedaan minder bebouwing te realiseren en meer groen, bijvoorbeeld rondom de Scheepskameel.
- De kwaliteit van het huidige groen is dat er een open, wijds uitzicht is vanaf het water naar de stad. De wens is geuit om dit te behouden.
- Behoud grote bomen, bijvoorbeeld die langs de Dijksgrachtkade.
- Het groen is nu redelijk versnipperd in het plan. Door meer aaneengesloten groen te maken, wordt het functioneler.
- De voorkeur gaat uit naar een royale, parkachtige inrichting van het groen.
- Maak het groen vooral voor alle omringende buurten zichtbaar, bijvoorbeeld met moestuinen.
- De daken bieden ruimte voor groen, maar zorg ook dat er groen en bomen komen op hoger gelegen etages. Groen op de hoogste daken levert alleen meerwaarde op voor de toekomstige bewoners. Bezoekers kunnen hier moeilijk gebruik van maken.

"Geen brug door Museumhaven!"

Marijke van Bodengraven is voorzitter van de stichting Museumhaven Amsterdam, die bestaat uit 22 bewoonde historische schepen aan de NEMO-kade. "Voor een brug tussen het Marineterrein en de NEMO-pier ontbreken nut en noodzaak."

"Voor wie is die brug?" begint Marijke. "Wie van het Marineterrein naar het Centraal Station wil, kan dat doen via de Dijksgracht. Bewoners van de Oostelijke Eilanden gaan straks via twee hoogwaardige, vernieuwde voetganger- en fietsroutes die staan gepland over de Kattenburgerstraat en de Prins Hendrikkade.

Waarschijnlijk is de brug vooral voor bezoekers van NEMO, naar de nieuwe NEMO-dependance op het Marineterrein. Dat verklaart wel deze ongelooflijk vreemde plek: een aanlanding midden in de Museumhaven tegen de trap van NEMO. Daarmee versplinter je de Museumhaven en verlies je cultuurhistorie. Wil je tóch een brug maken, doe 'm dan op de kop van de pier, achter NEMO. Daar ligt al een fietsroute en de afstand is er veel kleiner."

De plek waar de aanlanding van de brug eventueel zou moeten komen.

Unesco

"Een brug doet sowieso afbreuk aan het historisch aanzien van het open water. In andere nota's wordt het zicht op het water juist een grote attractie genoemd en blijft het water een open, vrije ruimte. Ook Rijkswaterstaat is geen voorstander van bruggen over drukbevaren wateren. En in de strategienota en principebesluit staat: dit is een staande mastroute waar je rekening mee moet houden.

Bovendien noemt de strategienota het water en de Museumhaven onderdeel van beschermd stadsgezicht en van de bufferzone UNESCO werelderfgoed. Ook dáár moet je rekening mee houden! Tot slot zie ik in deze conceptnota van uitgangspunten dat het plangebied opeens is uitgebreid met de helft van de Museumhaven. In de principenota van 2017 bestond het plangebied alleen uit het Marineterrein. Deze uitbreiding is eveneens procedureel fout. Ik kan me daarom niet voorstellen dat een wethouder deze brug nog kan verdedigen."

Voorzieningen

- Er is behoefte aan een (buurt)supermarkt. De supermarkten in de omgeving zijn al erg druk.
- Er zijn zorgen om geluids- en lichtoverlast van het sportveld. De hoogbouw rond het sportveld zal het geluid gebundeld over het water van de Dijksgracht weerkaatsen. Sporters en met name het publiek zijn doorgaans niet zo stil. In de avonduren is er zorg over de lichtoverlast van lichtmasten.
- Medische voorzieningen voor onder andere oudere bewoners zijn gewenst.
- Gebruik sportveld: de oproep wordt gedaan om een dynamisch veld te creëren voor meerdere sporten. Bijvoorbeeld hockey, rugby en American football.
- Het voorzieningenniveau in de omgeving van het Marineterrein is laag. Gedacht kan worden aan een natuurspeelterrein, speel-o-theek, winkels, café met kinderdeel en sportfaciliteiten.

Bereikbaarheid fietsers en voetgangers

- Zorg voor een goede verbinding met omliggende buurten. Maak daarom niet alleen een plan voor het Marineterrein, maar een visie voor heel Oosterdok/eilanden.
- Een tweede brug verbetert niet veel aan de bereikbaarheid. De bruggen liggen ongeveer 150 meter uit elkaar, dus dat lijkt overbodig. Een belangrijke waarde van het Marineterrein is het eilandgevoel. Een extra brug doet afbreuk aan deze kwaliteiten en aan het weidse zicht over het water.
- De aanlanding van de brug op de NEMO-pier wordt als onveilig ervaren. De NEMO-pier is al erg druk en heeft weinig ruimte.
- De brug aan de Dijksgracht was een tijdelijke brug, maar in de plannen wordt dit een definitieve brug. Als het een definitieve brug wordt, gaat de voorkeur uit naar een doorzichtige brug die het uitzicht niet te veel belemmert.
- Onderzoek een alternatieve verbinding voor de brug naar de NEMO-pier, bijvoorbeeld een pontje.
- Kijk ook naar het autoverkeer op de Prins Hendrikkade. Het zou mooi zijn als laatste deel van het Oosterdok ook autovrij/luw wordt.
- Er is behoefte aan een goede langzaamverkeersverbinding naar de Oostelijke Eilanden, via de NEMO-pier naar het Oosterdokseiland en de Nieuwmarktbuurt.
- Neem de herinrichting Kattenburgerstraat mee in het project. Vergroot het plangebied zodat er meer verbinding tussen de twee buurten is. De Kattenburgerstraat zou dan bijvoorbeeld alleen voor bestemmingsverkeer kunnen zijn.

"Stop verdere verstening, ga voor groen!"

Siep de Haan spreekt namens een groep bezorgde bewoners langs de Piet Heinkade; de plek waar hij vijftien jaar geleden naar toe verhuisde vanwege het schitterende uitzicht. En dat willen de bewoners graag zo houden.

"Ik woonde eerst in hartje Amsterdam, vlak bij de Elandsgracht. Die kneuterigheid voelde altijd als een warm bad. Eigenlijk wilde ik niet op de Piet Heinkade wonen, alles is hier zo strak en recht. Maar toen ik hier binnenkwam en het prachtige uitzicht zag op het groen van het Marineterrein, was ik meteen verkocht! 's Avonds stikt het van de lichtjes, er is altijd beweging."

Groenbehoefte

"Eerst zou er aan de Dijksgracht een muur van gebouwen komen van 30 meter hoog. De bomen moesten ook allemaal weg. Verschrikkelijk! Nu blijven de bomen staan en worden de gebouwen schuin, dus kijken we er nog steeds niet tussendoor; we zijn dus nog niet klaar. Bewoners van de Piet Heinkade willen de hele strook vanaf Muziekgebouw aan 't IJ tot aan Oostenburg vergroenen. Daarom: stop de verstening en ga voor groen! Geen 'snippergroen', met hier en daar een stukje groen, maar een echt nieuw stadspark op het Marineterrein. Zorg voor een zeer beperkte hoogbouw, met groen op elke verdieping, het hele jaar door. Niet alleen bomen op dat dak – die ziet niemand – maar in z'n totaliteit, in hele mooie, futuristische gebouwen. Dat moet kunnen!"

“Het Marineterrein als maanbasis”

Koert van Mensvoort is creatief directeur bij Next Nature Network, één van de organisaties die deel uitmaakt van de community van het Marineterrein.

“Iedereen die op het Marineterrein huurt, is lid van de community”, begint Koert. “Maar niet iedereen kan zomaar huren: alleen innovatieve, maatschappelijk georiënteerde partijen komen in aanmerking. Daarvoor moet je worden geselecteerd. Had je dat niet gedaan, dan was het Marineterrein nu gewoon een vastgoedlocatie zonder eigen identiteit.”

Experimenteren

“Selecteren kan je ook met wonen doen. De locatie is te uniek om daar een gewoon woonwijkje te maken. Zodra je die poort doorgaat, stap je als het ware de toekomst in. Iedereen is hier bezig met innovatie. Die kwaliteit wil ik graag meenemen. Het Marineterrein als een soort maanbasis op aarde, waar mensen straks echt gaan wonen. Dan wil je ook kunnen blijven experimenteren. Ik zou dan ook willen voorstellen dat bewoners die daar komen, zich daaraan committeren en daar onderdeel van zijn. Bijvoorbeeld door in het huur- of koopcontract op te nemen dat je als bewoner openstaat voor nieuwe ontwikkelingen. Er zijn genoeg mensen die nieuwe ontwikkelingen leuk en spannend vinden. Experimenteren met de nieuwste warmtepompen, waterstof, een kweekvleesincubator in je keuken... Dat mensen zeggen: leuk, sluit maar aan en zet maar neer. We doen mee!”

Meedoen = meerwaarde

“Wel is het zaak het selectieproces divers en inclusief in te richten. Je moet zorgen dat je een gemêleerde, meerstemmige community krijgt. Dat kan door ook buurtbewoners van buiten het Marineterrein erbij te betrekken.

Foto: Jos Heijnen

Mensen laten meedoen – dat heeft een meerwaarde. Daar wordt de community alleen maar sterker van. Zo kan je een intelligent selectiesysteem creëren, meerstemmig en divers. Als je mensen laat committeren aan een openheid en experimentele interesse in het verkennen van onze gezamenlijke toekomst, dan wil je zeker een afspiegeling van de mensheid hebben.”

Verschillende gebruikers

- Ontwikkel een programma met diverse, betaalbare voorzieningen en werkplekken voor verschillende mensen. Dit is belangrijk voor de sociale cohesie. Het zorgt ervoor dat het een buurt wordt met meerwaarde voor jongeren uit de omgeving die hier kunnen werken, recreëren en wonen.
- Het curatorschap op het Marineterrein is belangrijk om de community functioneel en relevant te houden. Daarom is sturing in de toekomst ook wenselijk. Dit kan door het stellen van duidelijke parameters waar bedrijven en instellingen aan moeten voldoen.
- Het volgende uitgangspunt zou in de nota opgenomen kunnen worden om een verbinding met de omgeving te maken: het Marineterrein moet ten goede komen aan de mensen uit de buurt.

Bedrijven en instellingen

- Bied ruimte aan ambachten en bedrijven die werken met hun handen. Daar is namelijk ook veel innovatie.
- Bied ruimte aan kunst in de brede zin, expositieruimtes, ateliers en kunstenaarswoningen. Kunst en innovatie gaan namelijk goed samen.
- Innovatieve bedrijven zijn ook welkom op Kattenburg, niet alleen op het Marineterrein.
- Om de toegang tot de community op het Marineterrein laagdrempelig te houden, is een regeling voor startups interessant. Zo blijft er ruimte voor rafelranden en wordt het geen exclusieve werkplek.
- Goed idee om innovatieve werkplaatsen te realiseren. Voor startups is het moeilijk om werkruimtes te vinden waar je zowel ideeën kan bedenken als uitvoeren.
- Corona heeft laten zien dat op afstand werken in veel gevallen goed mogelijk is. Dit zal waarschijnlijk in de toekomst ook zo blijven. Maakt daarom ruimte voor hybride werkplekken, waar verschillende bedrijven voorzieningen met elkaar delen.

Autovrij Marineterrein

- Maak ruimte voor (auto)deelconcepten. Dergelijke concepten dragen ook bij aan het creëren van een community.
- De meeste deelnemers vinden een autovrije ontwikkeling een goed idee.
- Is het realistisch dat pakketjes met elektrische wagentjes rondgebracht worden? Maak liever hubs aan de randen van het terrein waar pakketjes bezorgd kunnen worden.
- Zorg voor een parkeergarage onder het sportveld van het Marineterrein.
- Het realiseren van logistieke hubs is interessant, maar een aandachtspunt is het leveren van versproducten. Horeca moet vaak direct hun producten ontvangen en controleren.
- Mogelijk kan de parkeergarage aan de Kattenburgerstraat worden gebruikt voor bewoners en bezoekers om te parkeren.
- Bestem de wijk voor mensen zonder auto, zoals de wijk Merwedekanaalzone In Utrecht.
- Zorg over toename aan verkeersdruk (Kattenburgerstraat, Piet Hein) en parkeeroverlast.

Gebruik openbare ruimte

- Het wordt gewaardeerd dat er zoveel mogelijk openbare ruimte is gecreëerd in de plannen.
- Houd ruimtes open zodat bewoners en gebruikers dit zelf in kunnen vullen.
- Bebouwing versus openbare ruimte: Laat de bebouwing op het Marineterrein ook onderdeel uitmaken van het groen en de openbare ruimte. Groene daken kunnen een ecologische, sport en recreatieve functies hebben. Via ‘olifantenpaadjes’ in gebouwen en loopbruggen kunnen de daken bereikt en met elkaar verbonden worden.
- Zorg dat toekomstige bewoners hun tuintjes niet afhekken of betegelen: stop het verstenen.
- Voor openbaar groen zijn de volgende functies genoemd:
  - Sport
  - Zwemmen
  - Recreatie voor alle bewoners en gebruikers
  - Speelplekken voor kinderen
  - Plek waar honden los kunnen lopen
  - Primair een wandelgebied met bankjes. Geen fietsers door het park
  - Diversiteit in beplanting
  - Open grasvelden waar mensen kunnen zitten.

Woonvormen, woonconcepten en doelgroepen

- De oproep is gedaan om atelierwoningen voor kunstenaars te maken, vergelijkbaar met het Ramses Shaffy Huis aan de Piet Heinkade.
- Als verbinding met bedrijven en onderwijs is het interessant om studentenwoningen te realiseren.
- Maak een diverse wijk met betaalbare woningen. Realiseer bijvoorbeeld ook huisvesting voor de achterblijvers op de woningmarkt (zoals senioren, jongeren en statushouders).
- De woningen moeten niet kleiner worden dan 50m^2. Woningen vanaf 50m^2 zijn namelijk levensloopbestendig en passen bij veel verschillende doelgroepen.
- Er is steun voor innovatieve woonconcepten zoals wooncoöperaties. Met de ontwikkeling van wooncoöperaties geef je mensen de mogelijkheid echt voor hun behoefte te bouwen.
- Er is behoefte aan woonclusters voor ouderen. De clusters kunnen gecombineerd worden met voorzieningen en ontmoetingsruimtes.

Duurzaamheid

- Deelnemers vinden biodiversiteit een belangrijk thema en vragen hier meer aandacht voor.
- Visie Oostelijke Eilanden: Kans om de buurt bij duurzaamheidsthema’s te betrekken bijvoorbeeld met de energietransitie en watermanagement. Maak een gezamenlijke aanpak voor de Oostelijke Eilanden. Er moeten namelijk oplossingen gevonden worden voor de hele omgeving.
- De kwaliteit van het water is niet altijd goed genoeg om te zwemmen. Het is een kans dit te verbeteren bij de ontwikkeling van het terrein.

Foto: Jos Heijnen

“Zorgen om de zon”

Arnoud ten Haaft spreekt namens álle bewoners van de Dijksgracht, waar hij al 25 jaar op een woonboot woont – pal tegenover het Marineterrein. Hoogbouw heeft directe gevolgen voor bezonning én geluidsoverlast, legt hij uit.

“Eerst zou de overkant één lange, gesloten wand worden, als geluidsscherm tegen het spoorgeluid voor het achterliggende Marineterrein. Toen kwamen we in verweer! Nu komen de gebouwen een stukje naar achteren. Evengoed krijgen we dan minder zon. Ik zie nu al de opbrengst van mijn zonnepanelen teruglopen door de schaduw van het huidige Marechausseegebouw, wanneer de zon lager staat. Dat kan straks voor alle zonnepanelen langs de Dijksgracht gebeuren. Het scheelt ook nog eens in je verwarmingskosten. Een duurzame ontwikkeling van het Marineterrein is prima, maar dat mag niet ten koste gaan van de duurzaamheid van je buren. Daarom heb ik de gebouwen het liefst zo laag mogelijk.”

Geluidsoverlast

“Ander punt is geluidsoverlast. Dat kan komen van het ingeplande sportveld met omringende bebouwing als van de gevels van gebouwen, die het spoorgeluid deze kant op kaatsen. Een mogelijke oplossing hiervoor zijn groene gevels die ook in de wintermaanden groen blijven. Al die afzonderlijke blaadjes weerkaatsen het geluid allemaal nét een andere kant op. Dat scheelt weer geluidsoverlast.”

Foto: Jos Heijnen

“Plan kan zoveel beter!”

Gedi van Schriek en Marlou Visser vertegenwoordigen het buurtplatform Kattenburg. Zij maken zich zorgen over het ‘snippergroen’, de Vinex-strokenbouw en de hoogbouw langs de Kattenburgerstraat.

Marlou: “We zijn al jaren in gesprek met de gemeente, en nu ligt er in één klap een heel plan, zoals wij dat zien. Het komt op ons over als een verschrikkelijk saaie Vinex-wijk, veel te veel, veel te hoog. Op de mooiste vrije plek in het Amsterdamse centrum. Een historische vergissing! We moeten doorbouwen, maar waarom in dit unieke laatste stukje ruimte?! Hoe leggen we dat straks uit aan onze kinderen? Bouw op plekken waar het kan, Almere, IJburg, maar maak hier een soort Central Park van.”

“Ik offer die woningen graag op voor een goed stadspark”, zegt Gedi. “Daar is écht behoefte aan in het centrum, waar bijna geen openbaar groen is. Met mooi weer en in de weekenden zie je hier rijen mensen die willen recreëren. Vandaar dat we een aantal kernpunten hebben waarvan wij vinden dat die meegenomen moeten worden in de hele planvorming. Zoals meer openbaar groen en een bebouwing rondom een centraal park – dus niet in stroken.”

Actiegroep Kattenburgerstraat

Gedi: “Verder moet de Kattenburgerstraat onderdeel worden van de planvorming. De muur blijft staan, maar je moet wel zorgen dat het een beetje een eenheid wordt. We willen geen eiland op een eiland.”

Marlou: “Namens de Actiegroep Kattenburgerstraat hebben we drie jaar geknokt om de Kattenburgerstraat veiliger te maken, met als fantastisch resultaat een afwaardering van de straat naar 30 kilometer. Krijgen we dan als ‘cadeau’ hoogbouw aan de Kattenburgerstraat waardoor veel licht verdwijnt en het geluid enorm weerkaatst? Er is geen rekening gehouden met alle mensen die op de Kattenburgerstraat wonen. Een onzalig plan om tegen te houden! Maar eerst de uitgangspunten, daar gaat het nu om. De praktische invulling komt daarna. Die kan heel wat beter.”

Sociaal & leefbaarheid

- Er zijn zorgen over de leefbaarheid. Het terrein is nu al druk, dit zal in de toekomst alleen maar toenemen.
- Laagdrempelige verbinding met de buurten wordt gemist in de plannen.
- Er moet voorkomen worden dat het Marineterrein een pretpark wordt. Dus geen reuzenrad of exclusieve jachthaven, maar een plek voor de buurt.
- Leren, wonen, werken zijn nu de pijlers van het plan, maar voeg hier ook leven aan toe. Deze zachte waarden zijn onvoldoende terug te vinden en moeten een plek krijgen in het ontwerp en de uitvoering van de plannen op het Marineterrein.
- Kijk door de ogen van kinderen naar de plannen! Dat is pas innovatief!

Wat is er gedaan met de reacties uit de tweede consultatieronde?

In november werden de eerste plannen voor het Marineterrein gepresenteerd in de informatiekrant. Hierover is de gemeente in gesprek gegaan met omwonenden, ondernemers en gebruikers van het terrein. Naar aanleiding van de gesprekken zijn de plannen waar mogelijk geoptimaliseerd. De consultatie heeft namelijk zeer veel aandachtspunten opgeleverd. Aan álle wensen van bewoners tegemoetkomen, heeft verregaande consequenties voor de ambities die Amsterdam heeft op het gebied van woningbouw en werkgelegenheid. Ook zijn de wensen soms strijdig met besluiten die al genomen zijn. Op deze pagina's wordt toegelicht welke afwegingen en aanpassingen zijn gemaakt. Er is gezocht naar oplossingen die een balans vormen tussen de wensen uit de omgeving en de opgave en behoeftes van de stad en het Rijk.

Afwegingen

Zorgen om verdichting

Er is – en daar hebben de buurtbewoners volkomen gelijk in – sprake van een behoorlijke verdichting in de bebouwing en van een hogere bebouwing ten opzichte van de bestaande situatie. Dat zal het karakter van het terrein veranderen. De wens van bewoners en bezoekers naar ademruimte en meer aaneengesloten groen is begrijpelijk, vooral omdat zij inmiddels gehecht zijn geraakt aan de huidige, tijdelijke invulling van deze fantastische plek. Toch biedt de herontwikkeling van het gebied ook de mogelijkheid om – naast ruimte voor wonen, werken en leren – veel openbare ruimte en groen toe te voegen aan de stad. Zaken waar veel vraag naar is in Amsterdam.

Wat bij de afweging meespeelt, is dat we het als gemeente niet alleen voor het zeggen hebben; het Rijk is eigenaar van de grond en wil met de verkoop ervan wel opbrengsten realiseren. Daarom heeft de gemeente met het Rijk afspraken gemaakt over hoe het terrein ontwikkeld zou kunnen worden.

Verder zijn er eerder al besluiten genomen waaraan de ontwikkeling moet voldoen. Zoals:

- **2013 Strategiebesluit:** uitgangspunten op hoofdlijnen Rijk en gemeente Amsterdam voor de ontwikkeling van het Marineterrein.
- **2017 Principenota:** besluit dat Marineterrein wordt ontwikkeld tot innovatiegebied.
- **2017 Motie programma principenota:** gemeenteraad wenst aanzienlijk meer ruimte voor wonen en een significante rol voor maatschappelijke functies en voorzieningen op het Marineterrein (motie aangenomen op 9 november 2017).
- **2020 Nieuwe bestuurlijke afspraken tussen gemeente en Rijk** over de locatie en omvang van nieuwe kazerne, de globale omvang van de nieuwe ontwikkeling en het gezamenlijk gebruik van het sportveld van Defensie.

Minder hoog, anders ingedeeld

Na de consultatie is er geschoven met de bouwhoogtes, waardoor de bebouwing aan de Dijksgracht wat lager kan worden en in het midden iets hoger. De maximale bouwhoogte van eventuele hoogteaccenten is teruggebracht van 50 naar 40 meter. Naast het behoud van beeldbepalende gebouwen in en rond het park, wordt ook onderzocht of er binnen de nieuwbouw nog beeldbepalende (delen van) gebouwen ingepast kunnen worden.

Groen

Een duidelijke wens uit de omgeving is meer aaneengesloten en bruikbaar groen. Om hier meer ruimte aan te geven, zijn de volgende aanpassingen gedaan:

- **Van 50% naar 70% onbebouwd**
  De bebouwing wordt geconcentreerd op een beperkt deel van het gebied. Hierdoor kan ca. 70% onbebouwd blijven. Ter vergelijking: in eerdere uitgangspunten (principebesluit 2017) werd uitgegaan van 50% onbebouwd terrein.
- **Meer ruimte voor ontmoeting**
  Er is meer ruimte voor openbare ontmoetingsplekken gemaakt in het deelgebied Dok.
- **Meer ruimte voor groen in de straten**
  In eerdere versies van het stedenbouwkundig raamwerk (zoals gepresenteerd in de vorige informatiekrant) zaten smalle, groene straten. In de consultatie werd opgemerkt dat groen in deze straten niet goed tot zijn recht zal komen. In de conceptnota van uitgangspunten zijn de smalle bebouwingsstroken daarom samengevoegd, waardoor er bredere straten ontstaan met meer ruimte voor groen.

Voor consultatie

Na consultatie

Openbaar toegankelijk groen
Bebouwing
Bestaande en nieuwe bomen
Begrenzing kazerne

Op deze twee tekeningen is de invloed van de consultatie goed te zien. Vóór de consultatie waren er meer en smallere straten dan na de consultatie. Niet alleen zijn de straten breder en lichter geworden (zie oranje ovale cirkel), maar is ook ruimte gemaakt voor een groot plein (rode cirkel), waarmee de mogelijkheden voor ontmoeten zijn vergroot.

Brug NEMO-pier

De meningen over de extra brug van het Marineterrein naar de NEMO-pier verschillen. Er wordt getwijfeld aan de noodzaak van deze brug en er is vrees voor aantasting van het open water van het Oosterdok, extra drukte en overlast. Maar de meerwaarde wordt ook gezien, als er straks meer mensen wonen en werken en omdat deze brug een verbinding met de binnenstad geeft.

Wel reservering, nog geen besluit

Vanwege deze discussie en omdat een tweede brug nu niet nodig is voor een goede ontsluiting, is ervoor gekozen om de beslissing over een eventuele verbinding over het Oosterdok door te schuiven in de tijd. Er wordt in dit stadium alleen een ruimtelijke reservering opgenomen in de plannen. De beoordeling over wenselijkheid, nut en noodzaak van deze verbinding wordt gekoppeld aan het moment waarop het gebied zich daadwerkelijk heeft ontwikkeld.

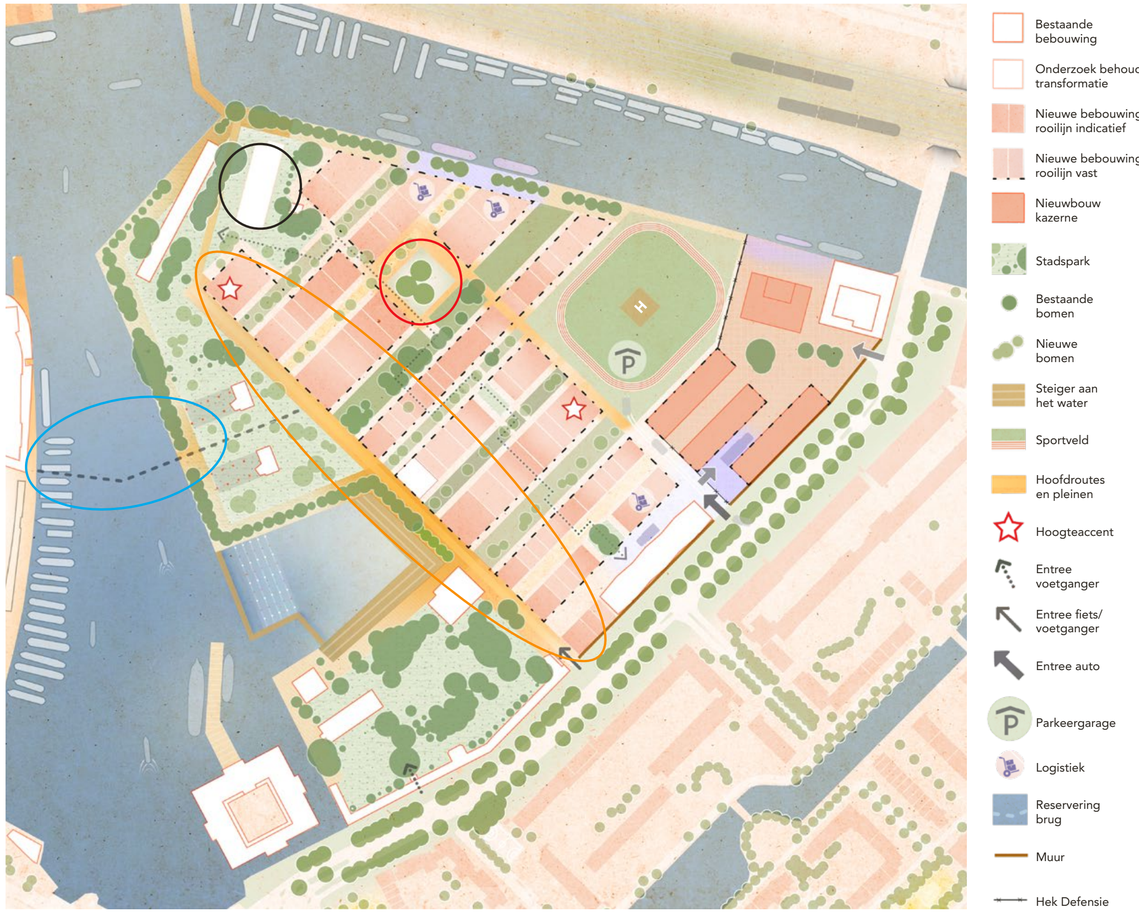

Aanpassingen in de conceptnota van uitgangspunten na de consultatie

- Het aantal bebouwingsstroken is verminderd. Dat levert bredere straten op, waardoor meer flexibiliteit in de gebruiksmogelijkheden ontstaat. Het biedt meer ruimte voor aaneengesloten groen en meer licht.
- De hogere bebouwing is meer richting het midden van het terrein verschoven, waardoor de bouwhoogte aan de Dijksgracht lager wordt dan voorheen voorzien.
- Het aantal hoogteaccenten is verminderd en is – mede op advies van de Hoogbouwadviescommissie – verlaagd van 50 naar 40 meter.
- De toevoeging van een extra groot plein geeft meer diversiteit in het gebruik en de invulling van de openbare ruimte.
- De beslissing over een verbinding naar de NEMO-pier is doorgeschoven naar de toekomst.
- Een deel van gebouw 026 staat nog ingetekend in de huidige plannen, maar kan in de toekomst herontwikkeld worden of eventueel plaatsmaken voor meer park. Het bruto vloeroppervla voor het hele Marineterrein blijft wel gelijk.

De conceptnota van uitgangspunten in het kort

Bij grote herinrichtingsprojecten wordt eerst een nota van uitgangspunten opgesteld. Dat is een set uitgangspunten die richting geven aan wat er gebouwd kan worden en hoe het terrein gebruikt gaat worden; het is dus nog geen compleet uitgewerkt plan. De uitgangspunten zijn nog niet definitief (vandaar het woord 'concept'). Eerst volgt de commissievergadering op 8 september. Daarna besluit het college van burgemeester en wethouder over het vrijgeven van de conceptnota voor inspraak. Dan is deze ook te downloaden op www.amsterdam.nl/marineterrein.
Na de inspraak is het aan de gemeenteraad om de concept-nota vast te stellen; pas dan is de nota definitief. Op deze pagina's leest u de samenvatting van de conceptnota van uitgangspunten.

Uitgangspunten op hoofdlijnen

Het Marineterrein zal ontwikkeld worden tot nieuw stuk stad; een bijzonder gebied met een economische en maatschappelijke meerwaarde voor Amsterdam.

Op het Marineterrein komen werken, wonen, leren, experimenteren en recreëren samen. Oplossingen voor stedelijke vraagstukken worden bedacht, getest en in de stad toegepast. Het Marineterrein is altijd een plek geweest waar innovatie centraal staat. De toekomst borduurt voort op deze geschiedenis.

Stedenbouwkundig raamwerk

- Het terrein bestaat uit drie delen: het Dok, het Stadspark en de kazerne van Defensie (zie hieronder).
- Het is een stedelijk, autovrij gebied met een groen stadspark aan het water.
- Om parkeeroverlast in de omgeving te voorkomen, wordt er onder het sportveld een parkeergarage gerealiseerd.
- Het gebied krijgt een stedelijke dichtheid met een gemiddelde bouwhoogte van ca. 20 tot 30 meter met enkele hoogteaccenten tot 40 meter.
- Plinten worden minimaal 4,5 meter hoog en voor de verdiepingen wordt gerekend met 4 meter. Dit is hoger dan gemiddeld. Voor deze overmaat is gekozen om de gebouwen 'flexibel' te maken: het geeft ruimte om in de toekomst van functie te kunnen wisselen, bijvoorbeeld van wonen naar werken of omgekeerd.
- Het totale volume aan bebouwing op het héle Marineterrein is straks ca. 185.000 m^2, en bestaat zowel uit bestaande bebouwing als nieuwbouw. Van die 185.000 m^2 is 35.000 m^2 voor de kazerne van Defensie.

De drie deelgebieden van het Marineterrein

Voor het gebied is een stedenbouwkundig raamwerk opgesteld. Het raamwerk bestaat in de toekomst uit drie deelgebieden: Dok, Stadspark en de kazerne van Defensie.

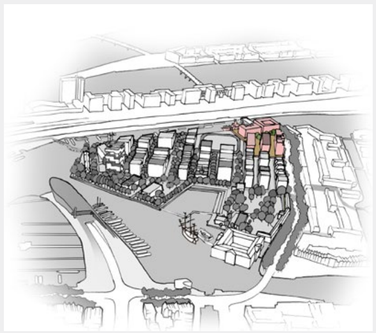

Dok

Het Dok vormt het grootste deelgebied. Hier staat het gros van de gebouwen in een stedelijke setting met groene straten en buurtpleinen. Het Dok is ook het deelgebied waar de maatschappelijke en commerciële voorzieningen een plek zullen krijgen. De stratenstructuur zorgt ervoor dat er interactie en ontmoetingen kunnen plaatsvinden tussen bewoners en gebruikers.

Stadspark

Ook voor de toekomst blijft het Marineterrein een groene plek. Voor een fraai stadspark aan het water van het binnen-IJ wordt het bestaande groen van de Voorwerf aan de noordwestzijde van de binnenhaven uitgebreid. Door de ligging aan open water en de aanwezigheid van openbare oevers, is het park ook toegankelijk voor diverse vormen van waterrecreatie.

Kazerne

Defensie bundelt haar activiteiten samen op een compact gebied in de noordoosthoek, goed bereikbaar via land, lucht en water. Vanwege de specifieke defensietaken blijft ook het vernieuwde Defensieterrein grotendeels afgesloten. Niettemin wordt er gezocht naar mogelijkheden voorzieningen te delen. Zo wordt er een gezamenlijke parkeergarage gebouwd onder het nieuwe sportterrein. Het sportterrein wordt buiten de gebruiksuren van Defensie opengesteld voor publiek.

Impressie deelgebied Stadspark.

Groen & openbare ruimte

- Het Marineterrein krijgt een stadspark aan het water van de Oosterdok met enkele losstaande gebouwen erin.
- 30% van het terrein wordt bebouwd, 70% blijft onbebouwd. De 70% onbebouwd bestaat voor 40% uit groen en voor 30% uit verharding (zoals stoeptegels en fietspaden).
- De ligging van het park aan het water en de toegankelijkheid van het water voor recreatie, is een belangrijke kwaliteit die behouden blijft.
- Het sportveld van Defensie zal buiten defensie-uren worden opengesteld.
- Sport en recreatie en kunst en cultuur spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het Marineterrein, zowel in de bebouwing als in de openbare ruimte.
- Het terrein wordt natuurinclusief ontworpen. Doel hiervan is de biodiversiteit van Amsterdam te vergroten. Door relatief simpele en goedkope ingrepen, kunnen gebouwen een volwaardige plaats in een stedelijk ecosysteem innemen. Denk aan nestplaatsen voor vogels of vleermuizen, groene daken of gevels. Natuurinclusief bouwen zorgt zo voor een gezonde, toekomstbestendige leefomgeving voor mens en dier. De beste waarborg voor deze hoogwaardige leef-omgeving is om het natuurinclusief ontwerpen al vroeg in het planproces op te nemen.

Programma

- In totaal komt er 185.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo), waarvan 35.000 m² voor de kazerne.
- Het programma voor de resterende 150.000 m² bestaat uit een mix aan functies: wonen, werken, leren, maatschappelijke voorzieningen, sport & spel, recreatie en kunst & cultuur.
- De verdeling van de bebouwing is ca. 40% voor werken, 20% voor leren/kennis en 40% voor wonen. Dit kan omgerekend ongeveer 2.300 arbeidsplaatsen, 1.400 kenniswerkers en circa 800 woningen (afhankelijk van de gemiddelde woninggrootte) opleveren.
- Voor de segmentering van het wonen geldt het Amsterdams beleid. Zo komt er een goede mix aan sociale huurwoningen, middenhuur/-koopwoningen en duurdere woningen.
- Defensie is en blijft belangrijk als partner en buur met een kazerne in de noordoosthoek.

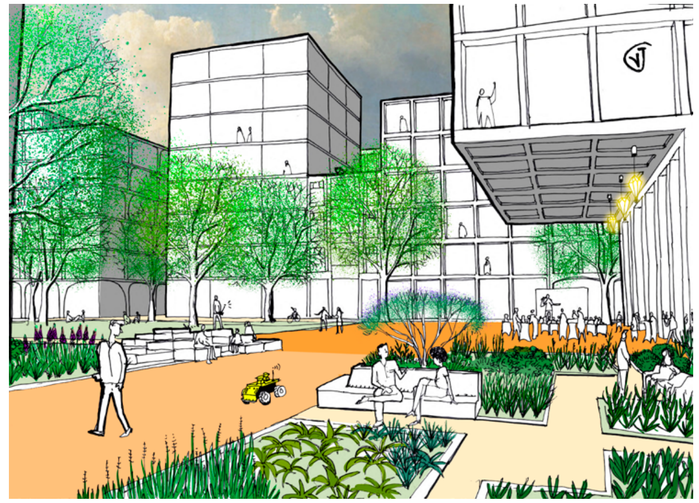

Impressie van het plein in deelgebied het Dok.

Ruimtegebruik

Onbebouwd - groen
Onbebouwd - verhard
Bebouwd

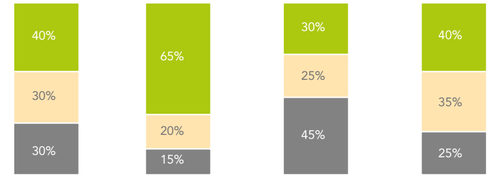

TOTAAL PARK DOK DEFENSIE

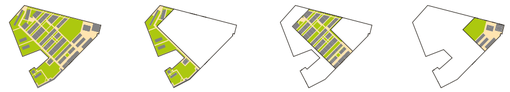

Dichtheid

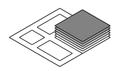

FSI TOTAAL	FSI PARK	FSI DOK	FSI DEFENSIE
1,5	0,4	2,3	1,3

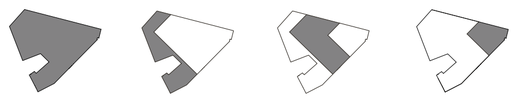

De Floor Space Index (FSI) geeft de verhouding aan tussen bebouwing (bebouwde bruto vloeroppervlak) en de oppervlakte van het terrein. Een FSI van 1,0 betekent dus dat er op één hectare grond (100x100 m) 10.000 m^2 bebouwd oppervlak is. Door intensief grondgebruik (o.a. hoogbouw) kunnen hogere FSI-waarden worden gehaald.

Programma bebouwing

Bij de percentages en aantallen is geen rekening gehouden met thuiswerken, leren op afstand en bijzondere woonvormen. De programmaonderdelen wonen, werken en leren zijn inclusief 5% maatschappelijke en commerciële voorzieningen. Het gaat dan om 7.500 m² vloeroppervlak voor bijvoorbeeld horeca, buurtfuncties, culturele voorzieningen en detailhandel.

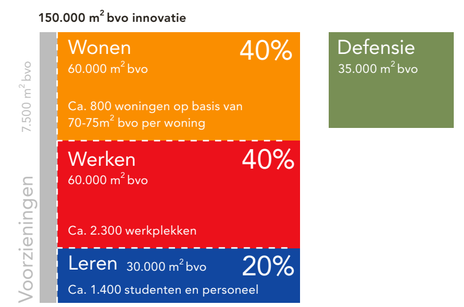

Wat gebeurt er nú op het Marineterrein?

Het Marineterrein is en wordt een gebied waar gewerkt wordt aan oplossingen voor toekomstige uitdagingen van de stad. Want: hoe houden we een stad leefbaar? Welke ideeën zijn er te testen voor uitdagingen op het gebied van klimaatverandering, technologie en ongelijkheid? Een zoektocht naar de antwoorden.

Samen met alle omringende buurten, bedrijven en instellingen op en rond het Marineterrein wordt nu al hard gewerkt aan deze vraagstukken. Marineterrein Amsterdam fungeert daarbij als testgebied én stadskwartier voor leren, werken en wonen in een leefbare stad. Maar wat gebeurt er dan precies? Hier wat recente projecten en onderzoeken.

Dagelijks is het Marineterrein het toneel van sporters: van boksen in de zomer tot baantjestrekken in de winter.

Buurt in beweging

In 2015 kreeg Amsterdam er een stuk stad in ontwikkeling bij. Het Marineterrein is voor alle buurtbewoners een geliefde plek om te ontspannen en te sporten, vooral in de zomer, maar inmiddels valt er voor de ´buren´ van het Marineterrein ook genoeg te leren. Speciaal voor de omringende buurten wordt er van alles georganiseerd. Zo is er voor de jongeren het Young Innovators Programme, waarbij de community van het Marineterrein kinderen uitdaagt hun talenten te ontdekken en ondernemerschap te ontwikkelen. Voor de sportievelingen is er het sportcircuit. Via Spotify en met instructiefilmpjes worden jongeren meegenomen over het terrein en doen zij op acht verschillende ‘stations’ oefeningen op eigen niveau.

Datasafari

Sinds kort worden data verzameld over drukte en waterkwaliteit om te onderzoeken hoe het Marineterrein ook op hete dagen leefbaar kan blijven. Privacy is hierbij natuurlijk van groot belang. Weet u hoe data wordt verzameld op het Marineterrein, en wat dat betekent? Speciaal om bewoners bewust te maken van dit soort vragen, organiseert het Bureau Marineterrein op 18 september een Datasafari door de buurt. Er wordt getoond hoe en welke data er wordt verzameld. De Datasafari eindigt bij NEMO De Studio, de nieuwe locatie van NEMO op het Marineterrein, waar deelnemers bij de tentoonstelling Bits of You kunnen ontdekken hoe de datasporen, die we dagelijks achterlaten, onze levens beïnvloeden.

Drukte managen

Als we niet kunnen meten, hoe kunnen we dan iets verbeteren? Die vraag ligt aan de basis van drie experimenten met cameratoezicht op het Marineterrein. Data over bezoekersaantallen en -stromen en drukte kunnen helpen het terrein leefbaar te houden en helpen geïnformeerde beslissingen te nemen over het verbeteren van de publieke ruimte. Ook in ándere drukke steden.

Sinds de zomer van 2020 wordt op het terrein de drukte in kaart gebracht met de druktemeter. Camera’s zijn gekoppeld aan een computeralgoritme dat bezoekers van het Marineterrein onherkenbaar maakt, maar wel de aantallen kan tellen. Bezoekers kunnen op schermen op het terrein of op de website zien waar op het Marineterrein het druk is en waar niet. Met de opgehaalde data is het mogelijk om de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren. Want wanneer wordt druk te druk? Is er een moment waarop bezoekers zich niet meer veilig en goed over de Voorwerf kunnen bewegen? En wat doen bezoekers met informatie over actuele drukte op het terrein? Met de test met de druktemeter willen de onderzoekers het antwoord op deze vragen vinden.

Stoplicht in de Fitnesstuin

In de Fitnesstuin kan sinds december 2020 coronaproof gesport worden dankzij een ‘slim stoplicht’. Camera’s meten het aantal sporters in de Fitnesstuin en of deze voldoende afstand houden. Als de verlichting van de Fitnesstuin blauw is, is er niks aan de hand, maar kleurt het rood, dan zijn er te veel mensen of houden ze niet voldoende afstand.

Het Marineterrein is de afgelopen jaren steeds drukker geworden.

De Shuttercam: bezoekers bepalen zelf of deze camera wel of niet aanstaat.

Stop de camera! Of niet?

Sinds kort loopt het Shuttercam-project, waarmee onderzocht wordt of afschermkappen op camera’s – shutters – kunnen bijdragen aan nieuwe vormen van verantwoord cameratoezicht in de stad. De Shuttercams brengen op drie plaatsen op het Marineterrein de drukte in kaart. In plaats van constant aan te staan, worden de camera’s alleen tijdens piekuren geactiveerd en is dankzij de shutter duidelijk te zien wanneer een camera aan of uit staat. Wil je niet gefilmd worden? Druk dan op de grote knop van de Shuttercam die de lens een aantal minuten sluit. Zo wordt onderzocht hoe hoe het gebruik van camera’s in de openbare ruimte hand in hand kan gaan met privacy, autonomie en transparantie.

Vervoermiddel van de toekomst

Amsterdam is van oudsher een stad waar water en technologie hand in hand gaan. Met Roboat, een onderzoeksproject voor innovatieve autonome vaartuigen, wordt deze traditie voortgezet. De bootjes bieden allerlei oplossingen voor stedelijke problemen, zoals vervoer van mensen en goederen en afvalinzameling.

Toekomstig vervoer: Olli, een zelfrijdend, volledig elektrisch busje dat per rit acht reizigers kan vervoeren. Met een sensor op het dak scant Olli continu zijn omgeving.

Ideaal voor de zomer; gewoon lekker buiten werken.

De Roboat biedt oplossingen voor stedelijke problemen.

Afgelopen zomer opende burgemeester Halsema de Culture Club.
Foto: Ruud Vonk.

Het Roboat-project op het Marineterrein is een samenwerking tussen TU Delft, universiteit Wageningen en het Amerikaanse Massachuttes Institute (AMS Institute) en is het eerste experiment ter wereld met zelfvarende bootjes in stedelijke context.

Roboat wordt brug

Omdat de Amsterdamse straten steeds voller worden, biedt watertransport een oplossing voor files en verkeersopstoppingen. Ook kan Roboat bijdragen aan het verminderen van het grote aantal bezorgbusjes die dagelijks door de stad rijden. Daarnaast kunnen de bootjes aaneengekoppeld een podium op het water vormen of zelfs een tijdelijke brug. Dit soort structuren kunnen in een mum van tijd gebouwd worden.

Roboat haalt afval op

Er wordt al sinds 2017 getest met kleinere schaalmodellen van Roboat in de Binnenhaven van het Marineterrein. Met de ingebruikname van een zwenkkraan door wethouder Victor Everhardt in april 2021, brak een nieuwe fase in het Roboat-project aan. Nu kan het full-scale model van Roboat eenvoudig te water worden gelaten in het testgebied, en zullen onderzoekers van AMS Institute en MIT Senseable City Lab regelmatig experimenteren met Roboat in de Binnenhaven van het Marineterrein. In oktober 2021 wordt het onderzoek afgerond. Daarna wordt gekeken naar de vervolgstappen van het project, met als doel de inzet van Roboat in de Amsterdamse grachten. Na de ontwikkeling van het project in Amsterdam, kunnen de bootjes ook andere waterrijke steden helpen de infrastructuur en afvalverwerking te verbeteren.

Kunst helpt bij verandering

We leven in een tijd van grote transities. Waar gaan we heen, hoe gaan we om met onzekerheden? Kunstenaars zijn experts in het omgaan met veranderingen, in het vinden van oplossingen en het verbeelden van een nieuwe toekomst. Want één ding is zeker: we moeten van richting veranderen om het hoofd te bieden aan de uitdagingen van deze tijd. Met twee nieuwe vestigingen van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK) en de ontwikkeling van een Buitenbroedplaats, spelen kunst en cultuur sinds dit jaar een nadrukkelijker rol op het Marineterrein.

Culture Club

Zo opende burgemeester Halsema in juni de AHK Culture Club. Deze nieuwe hotspot op het Marineterrein is dé plek waar studenten, afgestudeerden en docenten van de AHK samenkomen, interdisciplinaire samenwerkingen aangaan en ideeën uitwisselen. Ook zullen er in de toekomst lezingen, debatten en exposities worden georganiseerd over de verbinding van kunst en cultuur met de stad, waarbij iedereen welkom is.

Vernieuwing kunstonderwijs

Vanaf het nieuwe academische jaar krijgt ook kunsteducatie een belangrijke plek op het Marineterrein met het AHK Learning Lab. Hier wordt onderzoek gedaan naar nieuwe vormen van kunst- en cultuuronderwijs. Er wordt ook een omgeving gecreëerd voor laagdrempelige en toegankelijke kunsteducatie. Het Learning Lab wil af van het idee dat kunsteducatie een ‘leuk extraatje’ is op school. Onderwijs in creatieve vakken draagt immers bij aan een scherpe geest en een kritische blik.

Ruimte voor creatieve experimenten

Met de opening van de Buitenbroedplaats door wethouder Touria Meliani (Kunst en Cultuur), heeft het Marineterrein er plek bij waar jonge kunstenaars nieuwe ideeën in de publieke ruimte kunnen testen. Bij een toekomstbestendige stad hoort immers ook ruimte voor experimenteren met technologie, innovatie en creativiteit. De Buitenbroedplaats laat jonge kunstenaars die werken op het snijvlak van kunst en wetenschap, reflecteren en reageren op de thema’s en vraagstukken waar steden mee worden geconfronteerd.

Het Marineterrein, ook een plek voor kunst.
Foto: Marijn Roos Lindgreen

Gaan we nog naar kantoor?

Het afgelopen jaar hebben we gemerkt dat onze manier van werken achterhaald was. Jarenlang brachten velen hun werkdag achter een bureau door, maar inmiddels weet iedereen dat werken effectiever én gezonder kan.

Het buitenkantoor

Bijvoorbeeld buiten. Op Marineterrein Amsterdam wordt buiten werken voor iedereen mogelijk gemaakt met openbare buitenwerkplekken. Onder gebouw 027W staan de eerste vier van in totaal tien buitenwerkplekken die de komende maanden op het Marineterrein zullen verschijnen. Met uitzicht over het Oosterdok en NEMO en beschut tegen regen kun je hier – geheel gratis – werken in de frisse buitenlucht aan een laptoptafel of aan een statafel. De buitenwerkplekken, naar een ontwerp van Marineterrein-communitylid La Bolleur en vervaardigd uit gerecycle-de bureaus, zijn onderdeel van een zoektocht naar nieuwe vormen van werken op het terrein. Hoe blijf je tijdens werktijd in balans en hoe kun je gezond en goed samenwerken?

Virtueel Marineterrein

Het vele thuiswerken van afgelopen jaar was natuurlijk even wennen. We gingen opleidingen en cursussen volgen. Werken gebeurde niet meer op locatie, maar in een digitale omgeving. Digitaal werken kent nadelen, maar zeker ook voordelen: tijdswinst, minder reisbewegingen en dus minder uitstoot.
Op Marineterrein Amsterdam wordt onderzocht hoe het beste van fysieke en digitale ontmoetingen kan worden samengebracht. Dit gebeurt met een ‘digital twin’ van het terrein, waar het fysieke en virtuele in elkaar overlopen. Onderzoekers kijken ook naar de mogelijkheden van nieuwe media en verkennen hoe we elkaar ook op afstand op een goede manier kunnen ontmoeten.

Kort nieuws

- **Dutch Edtech: een landelijk initiatief van communityleden van het Marineterrein om vernieuwingen in ons onderwijs te versnellen.**
- **Amsterdam Drone Lab: de eerste binnenstedelijke dronefaciliteit waar onderzocht wordt hoe drones kunnen helpen bij het leefbaar houden van de stad.**
- **Nieuw Communitylid: Dutch National Portrait Gallery. Hoe kan portretkunst bijdragen aan waardering en begrip voor de mens? Elke maand een nieuwe expositie op het terrein.**
- **BuurtHub: dit najaar kunnen communityleden en bewoners een elektrisch deelvoertuig huren in de BuurtHub vlak bij de hoofdentree.**

Proces en inspraak: wat is geweest en hoe verder?

Hieronder ziet u een overzicht van de stappen die zijn gezet op weg naar een nota van uitgangspunten, en wat nog moet komen.

Stappen die zijn gezet

Wat komt er nog?

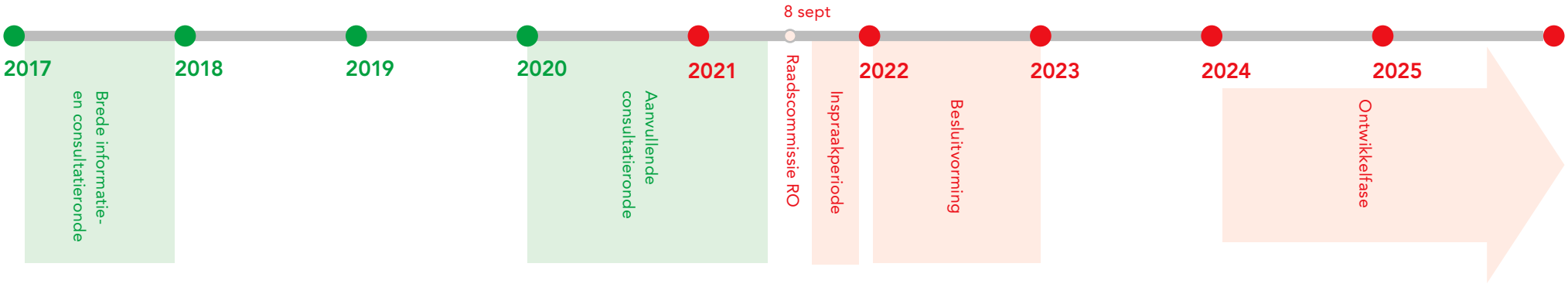

2017: Brede informatie- en consultatieronde

2020/2021: Aanvullende consultatieronde

Buurtgesprekken
Vijftien online buurtgesprekken met bewoners en ondernemers uit de omgeving van het Marineterrein over de toekomstige ontwikkeling.

Gesprekken met zes verschillende (bewoners)organisaties op rond het Marineterrein
Gesprekken met organisaties en verenigingen uit de omgeving van het Marineterrein.

Verdiepend gesprek klankbordgroep, wethouder Everhardt en stuurgroep Marineterrein
De wethouder heeft zich door de consultatie-klankbordgroep laten informeren over de ideeën en meningen rond een aantal belangrijke onderwerpen, zoals de dichtheid van het groen en de openbare ruimte.

2021: woensdag 8 september raadscommissie Ruimtelijke Ordening

Wethouder Everhardt informeert de raadscommissie over de koers en de voortgang van de conceptnota en over aandachtspunten die zijn voortgekomen uit de consultatieronde. Dit is dus nog geen besluit.
De vergadering is online te volgen via **amsterdam.raadsinformatie.nl**

2021 najaar (onder voorbehoud): inspraakperiode

Het college van burgemeester en wethouders besluit waarschijnlijk dit najaar de conceptnota van uitgangspunten vrij te geven voor inspraak. Tijdens deze officiële inspraakperiode kunt u uw zienswijze indienen. De reacties worden behandeld in een nota van beantwoording.

2022 Besluitvorming

De nota van beantwoording en de nota van uitgangspunten worden samengevoegd in de projectnota. Deze projectnota wordt ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad. Na de vaststelling is het definitief.

Vanaf 2024 Ontwikkelfase

De ontwikkeling van de eerste nieuwbouw op het Marineterrein start met de bouw van de nieuwe kazerne. Daarna volgt de ontwikkeling van de rest van het Marineterrein.

Blijf op de hoogte!

Wilt u op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen? Houd dan de website **amsterdam.nl/marineterrein** in de gaten! Ook kunt u uw naam en e-mailadres mailen naar **marineterrein.go@amsterdam.nl**. Dan bent u verzekerd van een uitnodiging voor de volgende bijeenkomst over de ontwikkeling van het Marineterrein.

Van Gogh woonde al op het Marineterrein

Ooit woonde de kunstschilder Vincent van Gogh op het Marineterrein. Van 1877 tot 1878 woonde hij bij zijn oom Johannes van Gogh, die op dat moment commandant was op de werf. Vincent studeerde toen theologie, hij had een kamer in de zijbeuk van het poortgebouw, vlak bij het huidige Scheepvaartmuseum. Hij genoot enorm van het prachtig uitzicht op de werf.

Zo schreef hij in een van zijn brieven:

'Dezen morgen was ik vroeg op, het had des nachts veel geregend maar zeer vroeg brak de zon door de wolken heen, de grond en de stapels hout en balken op de werf waren doornat en in de plassen weerkaatste de lucht geheel goud door de opkomende zon en om 5 uur zag men al die honderden werklieden als kleine zwarte figuurtjes overal heen zich verspreiden.'

Aan de muur van de Kattenburgerstraat is een plaquette bevestigd, die herinnert aan de tijd dat Vincent van Gogh op ''s Lands Werf' verbleef.

Colofon

De informatiekrant Marineterrein is een uitgave van de gemeente Amsterdam.
Procesbegeleiding: Inbo
Eindredactie: Arnold Korporaal
Fotografie: Sjoerd Ponstein, tenzij anders vermeld
Illustraties: gemeente Amsterdam
Vormgeving: Vorm de Stad, Patrick Keeler
Oplage: 20.800
Druk: Koninklijke Van der Most
Contact: marineterrein.go@amsterdam.nl, 14020, amsterdam.nl/marineterrein